

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

МЕЛЬНИК Володимир Романович

УДК 336.747.5(477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«Розвиток ринку банківських платіжних
карток в Україні»**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Володимир МЕЛЬНИК

Керівник роботи
СТОЙКО Олег Якович
к.е.н., доцент

Житомир – 2022

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
МЕЛЬНИКА Володимира Романовича

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № _____ від «__» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ Дмитро ДЕМА
«__» грудня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **МЕЛЬНИК Володимир Романович** захистив

кваліфікаційну роботу з оцінкою: _____

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ Тетяна ТОВСТУХА
«__» грудня 2022 р.

АНОТАЦІЯ

Мельник В. Р. Розвиток ринку банківських платіжних карток в Україні. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

В кваліфікаційній роботі викладені теоретичні засади функціонування ринку банківських платіжних карток. Проаналізовано стан вітчизняного ринку банківських платіжних карток. Розглянуто напрями розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні.

Ключові слова: платіжна картка, активна платіжна картка, безконтактна платіжна картка, токенизована платіжна картка, платіжна система.

SUMMARY

Melnyk V. R. Development of the bank payment card market in Ukraine. – Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». – Polissya National University, Zhytomyr, 2022.

The theoretical basis of the functioning of the bank payment card market is outlined in the qualification work. The state of the domestic market of bank payment cards is analyzed. The directions of development of the market of bank payment cards in Ukraine are considered.

Keywords: payment card, active payment card, contactless payment card, tokenized payment card, payment system.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК.....	8
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК.....	15
Висновки до розділу 2.....	20
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ.....	22
Висновки до розділу 3.....	28
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. У сфері торгівлі та послуг платіжна картка відіграє особливу роль, оскільки завдяки їй проводиться велика кількість платежів і банківських операцій, наразі вона є найзручнішим способом розрахунків між покупцями і продавцями, підприємствами та їх працівниками. Стрімкий розвиток банківських технологій у сфері безготівкових розрахунків стимулює комерційні банки до великого обсягу емісії банківських карток, що призводить до зростання конкуренції на ринку платіжних карток. Це своєю чергою спонукає комерційні банки створювати різні варіанти цього продукту, який задовольнятиме зростаючі потреби у комплексному обслуговуванні індивідуальних підприємців, великих корпорацій та громадян нашої країни.

Актуальність питання ринку платіжних карток у власних наукових дослідженнях підтвердили: Архирейська Н. В., Білий М. М., Бондарець О. М., Бублик Є. О., Дубина М. В., Євдокімова М. О., Заславська О. І., Кавун С. В., Корецька Н. І., Коць О. О., Кушнір С. О., Легкоступ І. І., Маковоз О. С., Монастирський Г. Л., Невідома Л. О., Пиріг С. О., Трусова Н. В., Успенко В. І., Федішин М. П. та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень проблематики стосовно платіжних карток, актуальність аналізу їх сучасного стану і основних тенденцій розвитку є завжди актуальною.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є обґрунтування ключових напрямів розвитку ринку банківських платіжних карток.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- розкрити теоретичні засади функціонування ринку банківських платіжних карток;
- проаналізувати стан вітчизняного ринку банківських платіжних карток;
- визначити перспективи розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес функціонування ринку банківських платіжних карток. Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні.

Методи дослідження. Досягнення мети та завдань, які були поставлені у даній роботі, здійснювалось на основі методів наукового дослідження, а саме: аналіз і синтез (для обґрунтування теоретичних основ та формування практичних рекомендацій); абстрактно-логічний метод (для визначення сутності ринку банківських платіжних карток); порівняльний і економічний аналіз, графічний, економіко-математичне моделювання (для наочного зображення показників діяльності досліджуваного ринку); SWOT-аналіз (для виокремлення можливостей та загроз вітчизняного ринку платіжних карток); прогностичні методи (для визначення можливостей розвитку даного ринку).

Елементи наукової новизни одержаних результатів. У процесі дослідження виявлено потенційні можливості та ризики національного ринку платіжних карток; здійснено всебічну аналітичну оцінку ринку банківських платіжних карток, внаслідок чого виявлено його основні тенденції та здобутки; розроблено прогностичну модель для визначення обсягів ринку банківських платіжних карток на перспективу.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає у виявлених перспективах розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні.

Інформаційна база дослідження: нормативно-правове забезпечення функціонування ринку банківських платіжних карток в Україні; річні фінансові звіти та періодичні статистичні огляди НБУ, матеріали друкованих та інтернет засобів масової інформації стосовно функціонування і розвитку ринку банківських платіжних карток тощо.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

- Тренди розвитку ринку платіжних карток в Україні, оприлюдненій на науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2021 (23 листопада 2021 р., Поліський національний університет);

- Загальні засади функціонування банківських платіжних карток, оприлюдненій на VI науково-практичній студентській конференції «Фінансове забезпечення економіки» (20 червня 2022 р.), Поліський національний університет;

- Розвиток ринку банківських платіжних карток в Україні, оприлюдненій на науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2022 за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. 2022 р., Поліський національний університет.

Структура роботи. Робота містить: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (45 найменувань). Основний текст роботи викладено на 28 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 10 таблиць та 4 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Сучасному економічному розвитку притаманні процеси неухильного звуження сфери готівкового обігу і застосування паперових розрахункових документів, впровадження інноваційних платіжних засобів і новітніх платіжних технологій. Наразі такі платіжні інструменти, як електронні гроші, платіжні картки та смарт-карти обслуговують вагомий сегмент платіжного ринку і знайшли широке застосування в діяльності комерційних банків. Активний розвиток ринку банківських платіжних карток в Україні дозволяє збільшити прозорість операцій на фінансовому ринку, залучити кошти у банківську сферу, що підвищує кредитні повноваження банків [3].

Види банківських платіжних карток, умови та порядок виконання операцій з платіжними картками визначаються відповідно до вимог тієї чи іншої платіжної системи. Наразі в Україні експлуатуються три платіжних системи з платіжними пластиковими картками та системами банкоматів, POS – терміналів і мобільних пристроїв зчитування [18, с. 64]:

1. Міжнародна платіжна система VISA International Service Associatio з процесинговим центром в США, Європі та на інших континентах.

2. Міжнародна платіжна система Master Card International (США) + Europay International (ЕС) з процесинговим центром в США та Європі.

3. Національна платіжна система НСМЕП (Україна) з процесинговим центром в Україні.

Наразі найзручнішим платіжним засобом, що дозволяє проводити безготівкові платежі або застосовувати безготівкові розрахунки стали платіжні картки. Банківські платіжні картки стали не тільки основним платіжним засобом ефективного управління великими обсягами безготівкових розрахунків, але й провідним універсальним національним та міжнародним інструментом платежу,

так як приймаються до сплати не враховуючи залежність від валюти, в якій було відкрито картковий рахунок [6, с. 154].

Погоджуємося з визначенням, що банківська платіжна картка – це спеціальний ідентифікаційний платіжний інструмент, використання якого надає власнику можливість здійснювати безготівкову сплату за товари, послуги, отримувати готівкові гроші, а також здійснює інші передбачені договором операції [10, с.107].

Власники банківських платіжних карток мають можливість використовувати їх для: здійснення переказів з картки на картку, операцій з використанням платіжних карток у пристроях самообслуговування, операції з розрахунків у торговельній мережі, оплати товарів і послуг, переказів з картки на рахунки [41, с. 990].

Платіжні картки можна класифікувати за багатьма ознаками, основні з них наведені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Класифікація банківських платіжних карток

Джерело: складено за [16, с. 135; 5, с. 121].

За технологічним виготовленням платіжні картки поділяються на картки з магнітною смугою, з мікропроцесором (чіпом) та з подвійним інтерфейсом. Якщо платіжна картка з магнітною смугою дає змогу тільки пасивно зберігати інформацію, то картка з мікропроцесором може заносити у свою пам'ять дані

про попередньо проведені операції. Інакше кажучи, картки з мікропроцесором мають набагато більші можливості інформаційного та технологічного характеру у порівнянні із картками з магнітною смугою. Платіжна картка з подвійним інтерфейсом дає змогу одержувати ідентифікаційні дані картки завдяки одному чіпу.

За критерієм власності виокремлюють особисті картки, які емітуються комерційним банком на ім'я власника картки, корпоративні картки, які випускаються лише для суб'єктів господарювання, сімейні картки, які видаються як особисті лише фізичним особам, але водночас як корпоративні окремі картки можуть бути оформлені на кожного члена сім'ї власника карткового рахунку.

Залежно від схеми використання банківські платіжні картки можуть бути дебетовими, які пов'язані з поточними рахунками клієнтів, кредитними, за якими передбачається відкриття кредитних ліній, та у формі електронного гаманця, які призначені для здійснення платежів за широкий асортимент товарів чи послуг у багатьох закладах торгівлі та сфери послуг.

Головними учасниками вітчизняного ринку платіжних карток є комерційні банки, торговельні організації, окремі громадяни. Для кожного з учасників цього ринку використання платіжних карток приносить свої переваги та вигоди (табл. 1.1).

Крім цього, окремі дослідники визначили ряд переваг від використання платіжних карток господарюючими суб'єктами: зменшення ризиків, пов'язаних зі зберіганням та переміщенням готівки для різних виплат; значне зменшення кількості первинної документації, а також полегшення функцій бухгалтерії пов'язаної з обліком готівкових коштів; зростання швидкості розрахунків під час проведення господарської діяльності; зручність використання корпоративних платіжних карток під час відрядження або закупівлі товарів під звіт; контроль працівників над безпосереднім проведенням безготівкових розрахунків; нівелювання залежності від режиму роботи відділень комерційних банків; отримання можливості оперативного поповнення корпоративної платіжної картки та здійснення з неї виплат; підвищення іміджу господарюючих суб'єктів;

можливість отримання рекламної підтримки зі сторони платіжних систем та банків, які емітували картки [16, с.136]. Позитивні ефекти від використання корпоративних карток досить різноманітні, але точно вони зручніші, ніж використання чекових книжок.

Таблиця 1.1

**Переваги та вигоди для основних учасників ринку
банківських платіжних карток**

Переваги та вигоди		
для комерційних банків	для фізичних осіб	для торговельних організацій
зростання обсягу залучених ресурсів	можливість розрахуватися за товари та послуги	збільшення обсягів продажів товарів
надання своїм клієнтам якісніших послуг	покупка товарів і отримання послуг зі знижкою	можливість реалізації різноманітних дисконтних програм
скорочення адміністративних витрат	отримання заробітної плати і пенсійних виплат	розширення кола нових покупців
збільшення комісійних доходів	можливість управління власним рахунком	скорочення обсягу готівки, що знаходиться в касах
збільшення кредитного потенціалу для надання споживчих позик	одержання доходу на залишок коштів за рахунком	унікнення ситуацій з підробленими банкнотами, нестачею розмінних монет
забезпечення диверсифікації власної діяльності	зниження ризиків втрати готівки	підвищення репутації торговельної організації
отримання доступу до різних карткових проектів	автоматичний обмін коштів у валюту іншої країни	отримання рекламної допомоги з боку платіжної системи і банку, що емітували картки

Джерело: складено за [6, с. 154; 41, с. 990].

Водночас функціонування платіжних карток приносить вагомі переваги і для держави, оскільки знижуються витрати на виробництва банкнот і карбування монет, зменшуються витрати на касові операції, інкасацію готівки, її перевезення та зберігання; забезпечується зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів завдяки повнішому оподаткуванню юридичних і фізичних осіб.

Головними здобутками розвитку ринку платіжних карток, на думку більшості науковців, є збільшення споживання, зростання продуктивності і підвищення зайнятості населення, зменшення витрат на проведення платіжних операцій та скорочення питомої ваги тіньової економіки [24, с. 145].

Маючи значні перспективи розвитку, ринок платіжних банківських карток все ж таки стикається з рядом проблем, які перешкоджають йому. Білий М. М. проблемним моментом вважає те, що при значних обсягах випуску платіжних

карток комерційними банками та постійному розвитку банками інфраструктури термінальної мережі вкрай незадовільною залишається динаміка росту безготівкової оплати за придбані товари та спожиті послуги, та значною проблемою залишається рівень карткового шахрайства, також невирішеним є питання формування національної системи маршрутизації карткових операцій та клірингу [5, с. 120].

Деякі науковці до проблемних моментів ринку платіжних карток відносять недосконале нормативно-правове регулювання; значну кількість платіжних карток виданих у рамках зарплатних проектів; обмеженість бонусних програм [6, с. 156].

Окремі дослідники бачать головні проблеми в тому, що розрахунки платіжними картками піддаються шахрайству та хакерським атакам, а також існує відсутність анонімності, на відміну від готівкових розрахунків [15, с. 677].

Відтак функціонування ринку платіжних карток поряд із значними перевагами водночас передбачає ряд потенційних загроз та ризиків для учасників цього ринку (табл. 1.2).

Разом з тим, використання банківських платіжних карток є сучасним і зручним способом здійснення безготівкових розрахунків. Банківські картки дозволяють власникам, тобто фізичним особам та уповноваженим юридичним особам, здійснювати операції з грошовими коштами, що знаходяться на картковому банківському рахунку, у будь-який час доби, служать засобом платежу по всьому світу, використовуються у сфері онлайн-комерції.

Для самих комерційних банків важливість ведення карткового бізнесу пов'язана із залученням ресурсів, скороченням обсягу готівки, а найголовніше, з отриманням значно більшого прибутку. У разі збільшення кількості безготівкових розрахунків платежі, здійснювані з допомогою банківських карток, залишаються найбільш затребуваними.

Водночас, держава, маючи свої вигоди від функціонування платіжних карток, зі свого боку активно стимулює вдосконалення нових технологій у

банківському секторі, за допомогою яких можна розширити безготівкові розрахунки.

Таблиця 1.2

Переваги та недоліки практичного застосування банківських платіжних карток для здійснення безготівкових розрахунків

Критерії	Переваги	Недоліки
Надійність	Викрадену карту можна заблокувати, некоректно здійснені розрахунки можна відмінити або уточнити, тоді як викрадену готівку повернути майже неможливо.	Безготівкові розрахунки піддаються шахрайству та хакерським атакам.
Зручність	Можливість користування банківськими послугами цілодобово та дистанційно, зокрема через мережу Інтернет.	Випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів, несправність обладнання чи недосконалість програмного забезпечення унеможливають розрахунки за продукцію.
Анонімність	Персоніфікованість усіх розрахунків та фінансово-кредитних установ, що задіяні в них.	Відсутність анонімності, яка наявна під час готівкових розрахунків.
Локалізація	Наявність угод між фінансово-кредитними установами про прийняття платіжних карт до розрахунків (зокрема, за кордоном).	Обслуговування лише в окремих банкоматах та окремих країнах, відсутність POS-терміналів або банкоматів у точках продажів.

Джерело: складено за [15, с. 675].

Повсюдне використання цих технологій і саме банківських платіжних карток, проведення операцій із нею зумовлено їх перевагами перед розрахунками за допомогою готівки.

Висновки до розділу 1

1. Визначено, що розвиток ринку банківських платіжних карток надає безліч переваг для комерційних банків, господарюючих суб'єктів, торговельних організацій фізичних осіб, а також державі. Активний розвиток ринку банківських платіжних карток в нашій державі сприяє збільшенню прозорості операцій на фінансовому ринку, залученню коштів у банківський сектор, що підвищує дохідність банківського бізнесу.

2. Встановлено, що ринок банківських карток, що стрімко розвивається, стикається з низкою проблем, які гальмують його розвиток. Це недостатньо ефективна законодавча база захисту прав споживачів банківських послуг,

завищений розмір комісії за здійснення безготівкових операцій з використанням платіжних карток, низька фінансова грамотність населення, проблеми захисту банківських карток та безготівкових платежів від шахраїв, нерівномірна забезпеченість регіонів країни інфраструктурою надання фінансових послуг за допомогою банкоматів, електронних та платіжних терміналів, залежність від міжнародних платіжних систем тощо.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Сучасні кризові явища, зокрема пов'язані з пандемією COVID-19, стали тим поштовхом, який прискорив процеси збільшення обсягів безготівкових розрахунків. «Протягом останніх 5 років в Україні значно зріс рівень «проникнення» безготівкових розрахунків, як за показниками зростання мережі POS-терміналів, так і за кількістю й обсягами безготівкових операцій серед населення України, відчутно скоротивши відставання нашої країни у цій сфері від країн Європи» [34]. Платіжна карта стала інструментом безготівкових платежів, що все більше користується попитом при здійсненні розрахунків на ринку банківських продуктів і послуг.

Динаміку кількості платіжних карток в Україні за 2016-2021 рр. наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Загальна кількість платіжних карток в Україні за 2016-2021 рр.

На кінець періоду	Кількість, млн шт.	Абсолютний приріст (зниження), млн шт.		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
01.01.2016	59,2	-	-	-	-	-	-
01.01.2017	57,6	-1,6	-1,6	0,97	0,97	-2,7	-2,7
01.01.2018	59,9	0,7	2,3	1,01	1,04	1,2	4,0
01.01.2019	59,4	0,2	-0,5	1,00	0,99	0,3	-0,8
01.01.2020	68,9	9,7	9,5	1,16	1,16	16,4	16,0
01.01.2021	73,4	14,2	4,5	1,24	1,07	24,0	6,5
01.04.2021	75,3	16,1	1,9	1,27	1,03	27,2	2,6
01.07.2021	76,0	16,8	0,7	1,28	1,01	28,4	0,9
01.10.2021	78,4	19,2	2,4	1,32	1,03	32,4	3,2

Джерело: розраховано за даними [27; 28; 32; 33; 38].

Дані табл. 2.1 показують, що протягом 9 місяців 2021 р. загальна кількість платіжних карток в Україні зросла з 73,4 млн шт. до 78,4 млн шт. (на 5,0 млн шт. чи 6,8 %). Якщо порівнювати з початком 2016 р., то загальна кількість платіжних карток за станом на 01.10.2021 р. зросла на 19,2 млн шт. чи на 32,4 %.

Зі всієї кількості випущених платіжних карток активними залишаються не всі картки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Кількість та частка активних платіжних карток
в Україні за 2016-2021 рр.**

На кінець періоду	Загальна кількість, млн шт.	Кількість активних платіжних карток, млн шт.	Питома вага активних платіжних карток, %	+, - до попереднього року, %
01.01.2016	59,2	30,8	52,0	-
01.01.2017	57,6	32,4	56,3	4,3
01.01.2018	59,9	34,8	58,1	1,8
01.01.2019	59,4	36,9	62,1	4,0
01.01.2020	68,9	42,2	61,2	-0,9
01.01.2021	73,4	40,4	55,0	-6,2
01.04.2021	75,3	40,8	54,2	-0,8
01.07.2021	76,0	41,3	54,3	0,1
01.10.2021	78,4	42,8	54,6	0,3

Джерело: розраховано за даними [27; 28; 32; 33; 38].

Як показують дані табл. 2.2, кількість активних карток в 2021 р. порівняно з попередніми періодами дещо зменшилася, але починаючи з початку року демонструє поступове зростання. Зі всієї кількості випущених платіжних карток на кінець 2019 р. активними були 42,2 млн шт. чи 61,2 %, на кінець 2020 р. були активними тільки 40,4 млн шт. чи 55,1 %, а за станом на 01.10.2021 р. були активними 42,8 млн шт. чи 54,6 % платіжних карт.

Далі проаналізуємо динаміку активних платіжних карт в Україні за 2016-2021 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Моніторинг кількості активних платіжних карт в Україні за 2016-2021 рр.

На кінець року	Кількість, млн шт.	Абсолютний приріст (зниження), млн шт.		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
01.01.2016	30,8	-	-	-	-	-	-
01.01.2017	32,4	1,6	1,6	1,05	1,05	5,2	5,2
01.01.2018	34,8	4,0	2,4	1,13	1,07	13,0	7,4
01.01.2019	36,9	6,1	2,1	1,20	1,06	19,8	6,0
01.01.2020	42,2	11,4	5,3	1,37	1,14	37,0	14,4
01.01.2021	40,4	9,6	-1,8	1,31	0,96	31,2	-4,3
01.04.2021	40,8	10,0	0,4	1,32	1,01	32,5	1,0
01.07.2021	41,3	10,5	0,5	1,34	1,01	34,1	1,2
01.10.2021	42,8	12,0	1,5	1,39	1,04	39,0	3,6

Джерело: розраховано за даними [27; 28; 32; 33; 38].

Дані табл. 2.3 показують, що впродовж 2020 р. кількість активних платіжних карток зменшилася на 1,8 млн шт. чи на 4,3 %, а за 9 місяців 2021 р. зросла на 2,4 млн шт. чи на 5,8 %. Якщо порівнювати з початком 2016 р. то кількість активних платіжних карток станом на 01.10.2021 р. зросла на 12 млн шт. чи на 39,0 %.

За останні декілька років стрімко зростає кількість безконтактних і токенизованих платіжних карт. Безконтактні картки оснащені вбудованими чіпом і антеною, передають по радіоканалу на безконтактний термінал інформацію про платіж, а токенизовані картки забезпечують безпеку платежів, яка полягає в заміні платежів клієнта якимись значеннями, токенами, які не містять персональної інформації, а тільки мають логічний зв'язок зі справжніми даними [44].

Проаналізуємо зміну кількості безконтактних платіжних карт в Україні за 2019-2021 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Моніторинг кількості безконтактних платіжних карток
в Україні за 2019-2021 рр.**

На кінець періоду	Кількість, млн шт.	Абсолютний приріст (зниження), млн шт.		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
01.01.2019	4,0	-	-	-	-	-	-
01.01.2020	8,6	4,6	4,6	2,15	2,15	115,0	115,0
01.01.2021	13,2	9,2	4,6	3,30	1,53	230,0	53,5
01.04.2021	14,1	10,1	0,9	3,53	1,07	252,5	6,8
01.07.2021	15,8	11,8	1,7	3,95	1,12	295,0	12,1
01.10.2021	17,0	13	1,2	4,25	1,08	325,0	7,6

Джерело: розраховано за даними [32; 33; 38].

Дані табл. 2.4 показують, що за станом на 01.10.2021 р. порівняно з початком цього року кількість безконтактних платіжних карток зросла на 3,8 млн шт. або на 26,5 %, а порівняно з початком 2019 р. зросла на 13,0 млн шт. або в 4,3 рази.

Далі проаналізуємо динаміку токенизованих платіжних карток в Україні за 2020-2021 рр. (табл. 2.5).

Динаміка токенизованих платіжних карток в Україні за 2020-2021 рр.

На кінець року	Кількість, млн шт.	Абсолютний приріст (зниження), млн шт.		Темп зростання		Темп приросту, %	
		базис.	ланц.	базис.	ланц.	базис.	ланц.
01.01.2020	2,5	-	-	-	-	-	-
01.01.2021	3,9	1,4	1,4	1,56	1,56	56,0	56,0
01.04.2021	4,2	1,7	0,3	1,68	1,08	68,0	7,7
01.07.2021	4,8	2,3	0,6	1,92	1,14	92,0	14,3
01.10.2021	5,5	3,0	0,7	2,20	1,15	120,0	14,6

Джерело: розраховано за даними [32; 33].

Дані табл. 2.5 показують, що за станом на 01.10.2021 р. порівняно з початком цього року кількість токенизованих платіжних карток зросла на 1,6 млн шт. або на 36,6 %, а порівняно з початком 2020 р. зросла на 3,0 млн шт. або в 2,2 рази.

Відтак, зі 78,4 млн шт. випущених платіжних карток за станом на 01.10.2021 р. були активними тільки 42,8 млн шт. або 54,6 %; безконтактними – 17,0 млн шт. або 21,7 %; токенизованими – 5,5 млн шт. або 7,0 %. За 9 місяців 2021 р. найвищі темпи росту були в безконтактних і токенизованих платіжних карток.

Основна частина ринку платіжних карток в Україні контролюється компаніями світових платіжних систем MasterCard і VISA (табл. 2.6).

Питома вага платіжних систем на вітчизняному ринку платіжних карток за 2020-2021 рр., %

На кінець періоду	MasterCard		VISA		Простір	
	млн. шт	%	млн. шт	%	млн. шт	%
01.01.2020	47,2	68,51	21,0	30,48	0,6	0,87
01.01.2021	47,6	64,85	25,2	34,33	0,6	0,82
01.04.2021	48,7	64,67	26,0	34,53	0,6	0,80
01.07.2021	47,9	63,03	27,5	36,18	0,6	0,79
01.10.2021	48,7	62,12	29,2	37,24	0,6	0,77

Джерело: розраховано за даними [32; 33].

На частку MasterCard і VISA за станом на 01.10.2021 р. припадає відповідно 62,12 % (менше на 6,39 % порівняно за станом на 01.01.2020 р.) і 37,24 % (більше на 6,76% порівняно за станом на 01.01.2020 р.) ринку платіжних карток. Частка ринку, що залишилася, в 0,77 % (менше на 0,77 % порівняно за

станом на 01.01.2020 р.) припадає на національну платіжну систему «Простір» та менше 0,05 % на інші платіжні системи.

Перехід до цифрової економіки передбачає постійне удосконалення платіжних розрахунків, а також зменшення обсягу розрахунків за допомогою готівки, яка є першоосновою існування тіньової економіки. За розрахунками Мінекономіки у 2020 р. вона становила 30 % обсягу ВВП, що на 3 в. п. більше ніж у 2019 р. [43]. Водночас розвиток вітчизняного ринку платіжних карток є надійною запорукою процесу легалізації доходів і витрат. В одному зі звітів аудиторсько-консалтингової компанії Ernst&Young йдеться, що збільшення карткових платежів на терміналах на 1 % від ВВП сприятиме зменшенню рівня тіньової економіки країни в середньому на 0,037 % [43].

В даний час значна частка операцій із платіжними картками, це отримання готівкових коштів у банкоматах (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Операції здійснені з використанням платіжних карток за 2019-2021 рр.

На кінець періоду	Всі операції		Отримання готівки		Безготівкові операції	
	сума/ кількість	%	сума/ кількість	%	сума/ кількість	%
Сума операцій з використанням платіжних карток, млрд грн						
01.01.2019	2877	100,0	1579	54,9	1298	45,1
01.01.2020	3576,7	100,0	1778,4	49,7	1798,3	50,3
01.01.2021	3957,3	100,0	1748,6	44,2	2208,7	55,8
01.10.2021	3631,2	100,0	1430,1	39,4	2201,1	60,6
Кількість операцій з використанням платіжних карток, млн шт.						
01.01.2019	3915	100,0	842	21,5	3073	78,5
01.01.2020	5057,3	100,0	890,2	17,6	4167,1	82,4
01.01.2021	5997,2	100,0	786	13,1	5211,2	86,9
01.10.2021	5655,3	100,0	579,8	10,3	5075,5	89,7

Джерело: розраховано за даними [32; 33; 38].

Із даних табл. 2.7, можемо помітити, що існує чітка тенденція до зростання використання платіжних карток в безготівкових операціях. Питома вага кількості операцій з отримання готівки зменшилася з 21,5 % за 2018 р. до 10,3 % за 9 місяців 2021 р., а питома вага грошових сум операцій з отримання готівки зменшилася з 54,9 % за 2018 р. до 39,4 % за 9 місяців 2021 р. Частка кількості безготівкових операцій зросла з 78,5 за 2018 р. до 89,7 % за 9 місяців 2021 р., а

питома вага грошових сум безготівкових операцій зросла з 45,1 % за 2018 р. до 60,6 % за 9 місяців 2021 р. Відтак простежується стійка тенденція до зростання кількості безготівкових операцій з платіжними картами, а також спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення сум безготівкових операцій.

Про підвищення ролі безготівкових платежів в умовах глобальних викликів спричинених пандемією COVID-19 свідчать такі дані: безконтактно здійснено 57 % операцій за сумою та за кількістю в торговельних платіжних терміналах, «кожна п'ята операція в торговельних мережах відбувалася за допомогою смартфонів та інших гаджетів і у такий спосіб у 2020 р. було витрачено майже 109 млрд гривень» [42]. Ці дані демонструють зміну платіжних звичок українців: «власники платіжних карток почали частіше використовувати їх для невеликих покупок в магазинах чи операцій із переказу коштів, зокрема, середня сума операції переказу з картки на картку за рік зменшилася на 10,3 % (до 1444 грн); середня сума операції в платіжних терміналах (pos-терміналах) – на 5 %, до 229 грн» [42].

Висновки до розділу 2

1. Виявлено, що розвиток вітчизняного ринку платіжних карток впродовж останніх років має позитивну динаміку, незалежно від тих кризових явищ в економіці, які пов'язані, зокрема, з пандемією COVID-19. Темпи емісії платіжних карток мають позитивну тенденцію, відбувається зростання безготівкових операцій, виконаних з використанням банківських карток, що робить даний вид розрахунку найпопулярнішим і найзручнішим.

2. Визначено, що протягом 9 місяців 2021 р. загальна кількість платіжних карток в Україні зросла на 6,8 %. Якщо порівнювати з початком 2016 р., то загальна кількість платіжних карток за станом на 01.10.2021 р. зросла на 32,4 %. Водночас за 9 місяців 2021 р. зросла кількість активних платіжних карток на 5,8

%, а за станом на 01.10.2021 р. проти 01.01.2016 р. відповідно на 39,0 %. За станом на 01.10.2021 р. у структурі платіжних карток 54,6 % були активними.

3. Встановлено стійку тенденцію до стрімкого зростання кількості безконтактних і токенизованих платіжних карт, які мають ряд істотних переваг. Впродовж 9 місяців 2021 р. кількість безконтактних платіжних карток зросла на 26,5 %, а токенизованих – на 36,6 %. У структурі випущених платіжних карток за станом на 01.10.2021 р. безконтактні займають 21,7 %, а токенизовані – 7,0 %.

4. Проаналізовано, що основна частина ринку платіжних карток в Україні контролюється компаніями світових платіжних систем MasterCard і VISA. На частку MasterCard і VISA станом на 01.10.2021 року припадає відповідно 62,12 % і 37,24 % ринку платіжних карток. Частка ринку, що залишилася, в 0,77 % припадає на національну платіжну систему «Простір» та менше 0,05 % на інші платіжні системи.

5. Визначено стійку тенденцію до зростання кількості та збільшення сум безготівкових операцій з платіжними картами у порівнянні з розрахунками за допомогою готівки. Питома вага кількості операцій з отримання готівки зменшилася з 21,5 % за 2018 р. до 10,3 % за 9 місяців 2021 р., а питома вага грошових сум операцій з отримання готівки зменшилася з 54,9 % за 2018 р. до 39,4 % за 9 місяців 2021 р. Частка кількості безготівкових операцій зросла з 78,5 за 2018 р. до 89,7 % за 9 місяців 2021 р., а питома вага грошових сум безготівкових операцій зросла з 45,1 % за 2018 р. до 60,6 % за 9 місяців 2021 р.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

Перспективи розвитку ринку банківських платіжних карток багато в чому залежать від розвитку наявних здобутків платіжного ринку та нівелювання можливих загроз та ризиків на цьому ринку.

Сильні та слабкі сторони, можливості та загрози вітчизняного ринку платіжних карток представлені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Матриця SWOT-аналізу вітчизняного ринку платіжних карток

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - велика кількість випущених платіжних карток; - високий оборот за платіжними картками; - значна кількість трансакцій за платіжними картками; - зручність і простота процедури використання платіжних карток; - можливість користування платіжними картами цілодобово та дистанційно; - поява різних видів платіжних карток на ринку; - розвиненість торгово-сервісної інфраструктури обслуговування платіжних карток 	<ul style="list-style-type: none"> - можлива втрата репутації пов'язана з витоком конфіденційної інформації; - активне використання кредитних лімітів на картках; - випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів; - значна кількість платіжних карток виданих у рамках зарплатних проектів; - значний рівень карткового шахрайства; - недосконале правове регулювання; - нестача висококласних банківських спеціалістів; - обмеженість бонусних програм
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - випуск карток на різній технологічній основі; - впровадження інноваційних та якісних банківських продуктів; - застосування системи стимулів під час розрахунків з використанням платіжних карток; - зацікавленість уряду у розвитку безготівкових розрахунків; - подальший розвиток торгово-сервісної інфраструктури обслуговування платіжних карток; - розширення сфери використання платіжних карт у розрізі дрібних роздрібних магазинів і мереж; - розвиток мобільного програмного забезпечення роботи з банківськими картками; - розширення переваг для власників платіжних кредитних карток; - розширення функціональних можливостей платіжних карток 	<ul style="list-style-type: none"> - висока ціна обслуговування використання платіжних карток у бізнесі; - зменшення динаміки росту безготівкової оплати за придбані товари та спожиті послуги; - зниження інтересу населення до покупок в Інтернет-магазинах; - зростання кіберзлочинності у сфері платіжних карток; - зростання кількості неактивних платіжних карток; - консервативне відношення і менталітет населення; - негативна демографічна ситуація в нашій державі; - нерівномірний економічний розвиток регіонів; - низький рівень фінансової грамотності населення в Україні; - негативний вплив наслідків пандемії Ковід-19

Джерело: власні дослідження

До сильних сторін платіжних карток можна віднести їхню безпеку, швидкість проведення операцій, здійснення покупок дистанційно, не турбуватися про обмін валюти в подорожах. Незважаючи на всі перераховані зручності у використанні, є й недоліки: кількість карт, отриманих власниками за власною ініціативою, залишається незначною; переважним виглядом банківських карток, як і раніше, залишаються розрахункові картки, в рамках зарплатних проектів; не всі торгові точки, особливо в сільській місцевості, мають термінали для використання платіжних карток; обмеженість банкоматів, різний контингент громадян, який не може використовувати платіжні картки (в основному це люди похилого віку).

Продовження курсу розширення асортименту карткових товарів, вдосконалення їх технологій створить основу інтенсивного розвитку карткового бізнесу вітчизняних банків. Клієнтоорієнтованість платіжних систем передбачає в перспективі повне заміщення готівкових розрахунків безготівковими з переходом на дистанційне та мобільне обслуговування, наприклад, використання смартфона замість картки. Це підвищить їхню прибутковість, вирішуючи одночасно соціальні проблеми громадян, а також забезпечуючи розвиток сфери торгівлі та послуг.

Наразі в Україні сформовані сприятливі передумови для подальшого розвитку ринку платіжних карток, до яких можна віднести такі: банківські платіжні картки є більш ліквідними від депозитів навіть в умовах кризи; існуючі адміністративні обмеження щодо розрахунків готівкою ставлять вимогу перед населенням переводити заощадження у безготівкову форму; розвиток інформаційних технологій, зростання покупок в Інтернет-магазинах, Інтернет-банкінг роблять неминучим використання платіжних карток; існуюча зацікавленість багатьох сторін у розвитку електронних розрахунків платіжними картками [7, с. 53].

Проведене дослідження проблемних моментів ринку банківських платіжних карток та дослідження наукової літератури дало змогу визначити наступні перспективні напрями його удосконалення (рис 3.1).

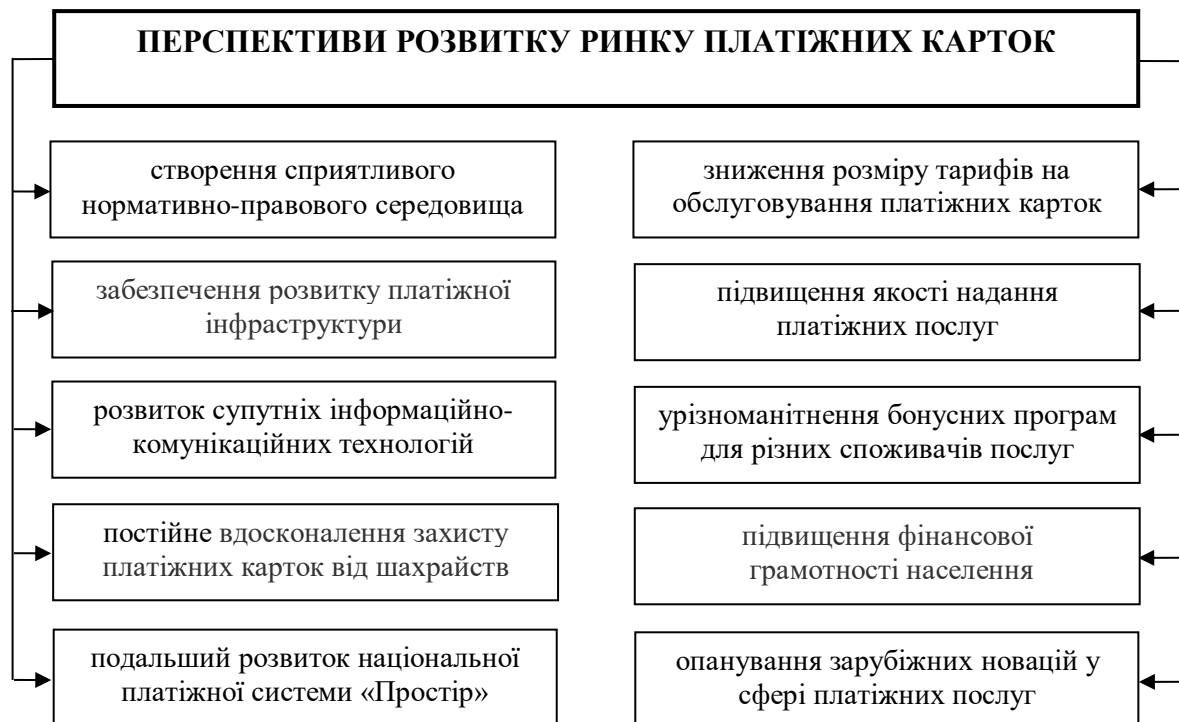

Рис. 3.1. Напрями удосконалення вітчизняного ринку банківських платіжних карток

Джерело: власні дослідження

Вказані заходи зможуть забезпечити не тільки підвищення рівня розвитку ринку платіжних карток, але і допоможуть збільшити довіру населення до використання платіжних банківських карток.

На одному з напрямів розвитку ринку платіжних карток, який стосується зниження розміру тарифів на обслуговування платіжних карток, варто зупинитися детальніше. «З досліджень Національного банку України відомо, що вартість обслуговування готівкового обігу (інкасація) для корпоративного бізнесу становить 0,02 %, водночас комісія за здійснення безготівкових операцій з використанням платіжних карток – від 1,8 % (різниця в 90 разів), а для малого та середнього бізнесу розміри комісії за картками ще вищі – починаються від 2 % (і можуть сягати до 3 %)» [34].

Через завищену величину комісії вітчизняні торговці (компанії), з одного боку, не зацікавлені приймати платіжні картки, а, з іншого боку, такі операції є обов'язковими для виконання відповідно до чинного законодавства. Така ситуація для компаній окремих видів господарської діяльності призводить до значного зниження їх прибутковості і здійснює додатковий фінансовий тиск на суб'єкти офіційного бізнесу в нашій державі. Тому вже давно назріла нагальна потреба щодо законодавчого обмеження банківських комісій при проведенні операцій з використанням платіжних карток.

«Користуючись своїм монопольним становищем на ринку України, оператори платіжних систем більш ніж у 2 рази збільшили свої щорічні доходи від здійснення торгівельного еквайрингу (якщо співставляти показники 2016 і показники 2020 року), але ніяк не знизили вартість торгівельного еквайрингу (за безготівковими операціями з використанням платіжних карток)» [34].

В Україні «левову частку комісійної винагороди за послуги еквайрингової установи (вартості торгівельного еквайрингу) становить комісійна винагорода інтерчейндж (60 %-75 %) – міжбанківська плата за обмін, яка сплачується еквайром емітенту електронних платіжних засобів за кожну пряму або опосередковану (через третю особу) безготівкову операцію, здійснену за допомогою платіжної картки, і варіюється у межах 1,4-1,8 % від суми операції, а у країнах Європейського Союзу зазначений розмір комісії інтерчейндж обмежений на законодавчому рівні і становить не більше ніж 0,2 % від кожної транзакції, здійсненої з використанням дебетової платіжної картки, та 0,3 % - з використанням кредитної платіжної картки» [34].

«Згідно з проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо законодавчого регулювання комісійної винагороди за інтерчейндж відповідно до положень Регламенту 2015/751 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2015 року»» передбачається закріпити поступовий перехід до встановленого законодавством ЄС розміру комісійної винагороди за інтерчейндж, за яким встановити, що розмір комісійної винагороди за інтерчейндж, не може перевищувати: з 1 січня 2022 р. до 31 грудня

2022 р. – 1 %; з 1 січня 2023 р. до 31 грудня 2023 р. – 0,7 %; з 1 січня 2024 р. до 31 грудня 2024 р. – 0,5 %, закріпити, що розмір комісійної винагороди за інтерчейндж з 1 січня 2025 року не може перевищувати відносно суми операції, здійсненої з використанням дебетової платіжної картки – 0,2%, з використанням кредитної платіжної картки – 0,3%, а також запровадити відповідальність за перевищення встановлених граничних розмірів комісійної винагороди за інтерчейндж» [34].

Прийняття даного законопроекту дозволить сформувати необхідні передумови для здійснення підприємницької діяльності без врахування необґрунтованих витрат, забезпечить зростання обсягів операцій за допомогою платіжних карток і поліпшить інвестиційну привабливість національної економіки.

Розрахунки проведені в розділі 2 показали, що розвиток українського ринку платіжних карток останніми роками має позитивну динаміку, незалежно від тих кризових явищ, які досі спостерігаються в деяких секторах економіки країни. Тому спробуємо спрогнозувати кількість банківських платіжних карток на перспективу.

Для прогнозу кількості платіжних банківських карток станом на 01.04.2023 р. застосуємо вирівнювання динамічного ряду способом найменших квадратів за рівнянням прямої лінії, в подальшому екстраполювавши отриманий результат. Результати прогнозу зобразимо у графічному вигляді на рис. 3.2.

Розрахований коефіцієнт регресії показує, що кожні три місяці загальна кількість платіжних карток зростала в середньому на 1,57 млн шт. Підставивши у отримане рівняння регресії $x=6$, отримаємо прогноз на 01.04.2023 р.: $y=1,57*6+71,85=81,27$ млн грн. Прогнозована загальна кількість банківських платіжних карток за станом на 01.04.2023 р. становитиме 81,27 млн шт.

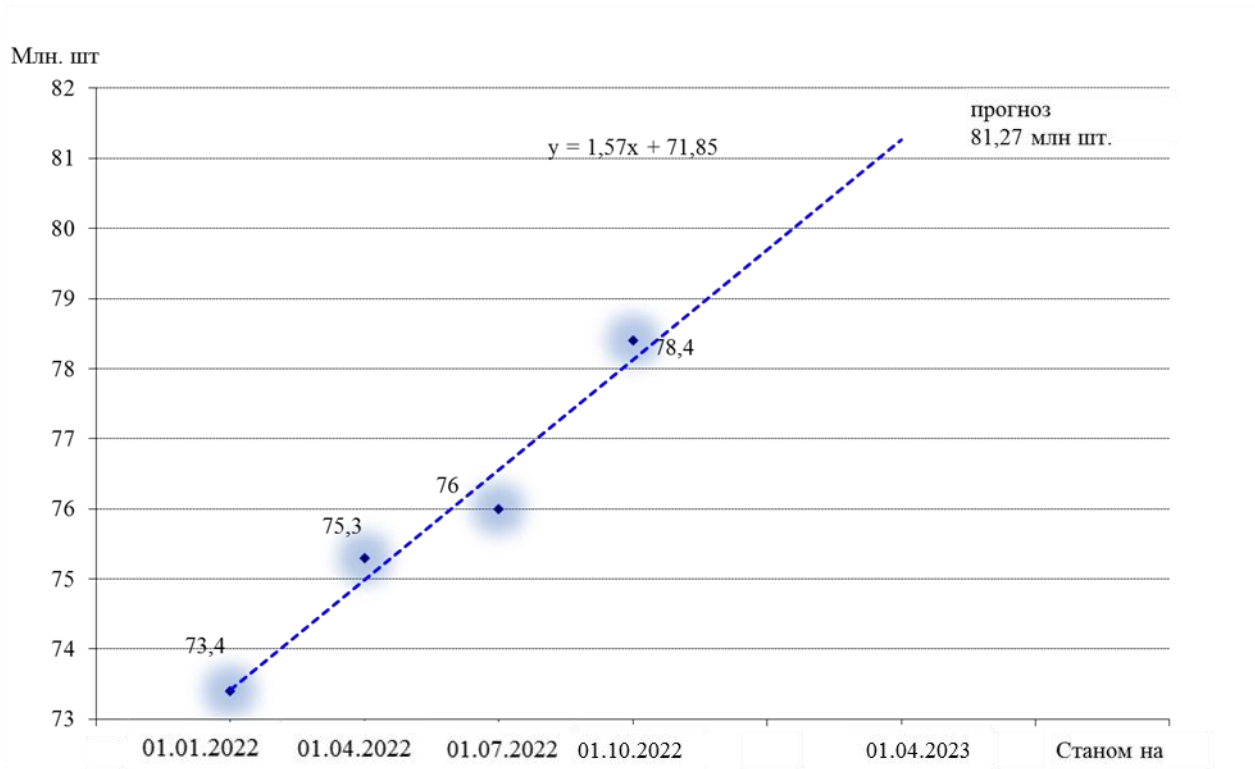

Рис. 3.2. Прогноз загальної кількості платіжних банківських карток за станом на 01.04.2023 р.

Джерело: власні розрахунки

Результати прогнозу кількості активних банківських платіжних карток зобразимо у графічному вигляді на рис. 3.3.

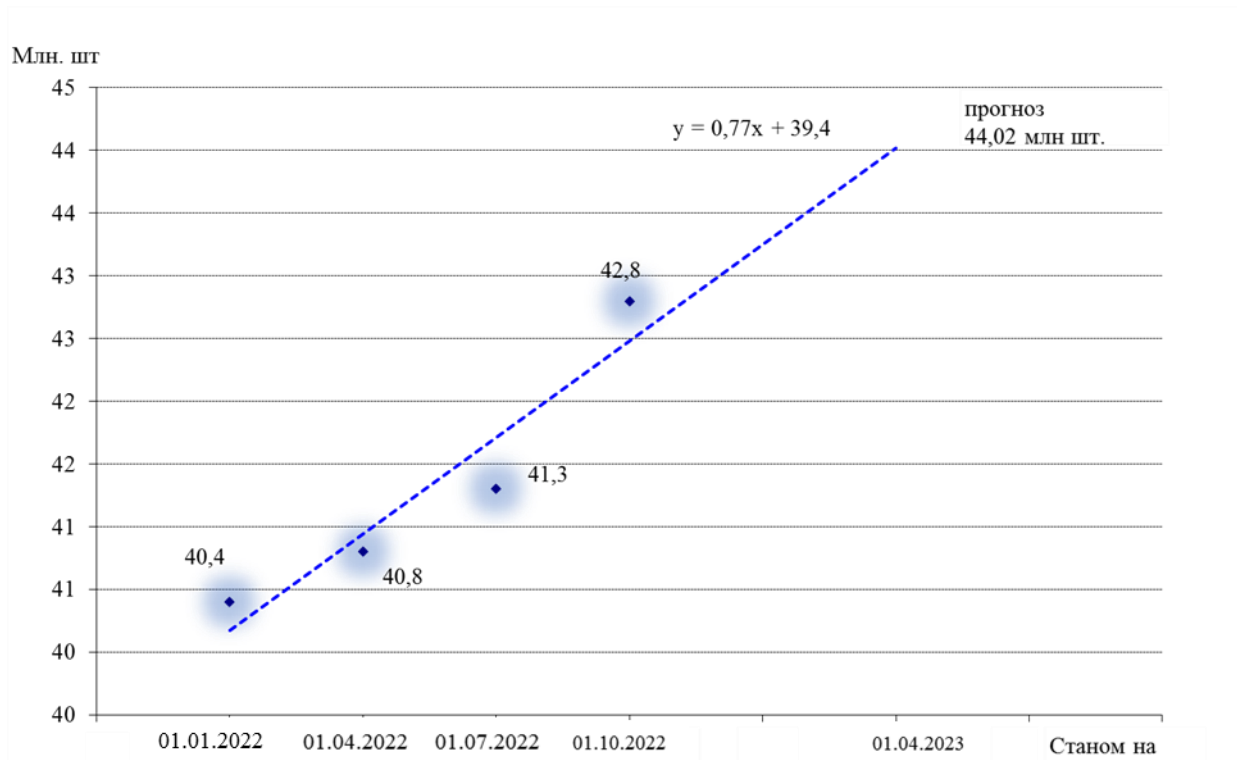

Рис. 3.3. Прогноз кількості активних платіжних банківських карток за станом на 01.04.2023 р.

Джерело: власні розрахунки

Розрахований коефіцієнт регресії показує, що кожні 3 місяці кількість активних платіжних карток зростала в середньому на 0,77 млн шт. Підставивши у отримане рівняння регресії $x=6$, отримаємо прогноз на 01.04.2023 р.: $y=0,77*6+39,4=44,02$ млн грн. Прогнозована кількість активних банківських платіжних карток станом на 01.04.2023 р. становитиме 44,02 млн. шт. чи 54,2 % від загальної кількості банківських платіжних карток.

Висновки до розділу 3

1. Встановлено за підсумком SWOT-аналізу сильні сторони ринку платіжних карток, які переважно пов'язані із зручністю і простотою процедури використання платіжних карток, і можливості, які, насамперед, реалізуються через розширення функціональних можливостей платіжних карток і переваг для їх власників. Натомість, до слабких сторін ринку платіжних карток можна віднести, передусім, значний рівень карткового шахрайства, випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів і можливу втрату репутації, пов'язаної з витоком конфіденційної інформації тощо. Водночас ідентифіковано потенційні загрози вітчизняного ринку платіжних карток через високу ціну обслуговування використання платіжних карток у бізнесі, зростання кіберзлочинності у сфері платіжних карток, збільшення кількості неактивних платіжних карток, низький рівень фінансової грамотності населення в Україні, негативний вплив наслідків пандемії Ковід-19 та ін.

2. Спрогнозовано кількість платіжних банківських карток за станом на 01.04. 2023 р. завдяки вирівнюванню динамічного ряду способом найменших квадратів за рівнянням прямої лінії з подальшим екстрапольованням отриманого результату. Проведене прогнозування підтвердило значні перспективи розвитку

ринку банківських платіжних карток. Розрахований коефіцієнт регресії показує, що кожних 3 місяці кількість активних платіжних карток зростала в середньому на 0,77 млн шт. Прогнозована кількість активних банківських платіжних карток за станом на 01.04.2023 р. становитиме 44,02 млн шт. чи 54,2 % від загальної кількості банківських платіжних карток.

3. Запропоновано заходами розвитку ринку платіжних карток, основними з яких є: створення сприятливого нормативно-правового середовища, розвиток платіжної інфраструктури, постійне вдосконалення захисту платіжних карток від шахрайств, розвиток супутніх інформаційно-комунікаційних технологій, зниження розміру тарифів на обслуговування платіжних карток, розширення спектру платіжних послуг за допомогою інновації у сфері платіжних технологій, розробка бонусних програм для різних цільових аудиторій, зростання фінансової грамотності та довіри населення, опанування зарубіжних новацій у сфері платіжних послуг, подальший розвиток національної платіжної системи «Простір».

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що розвиток ринку банківських платіжних карток надає безліч переваг для комерційних банків, господарюючих суб'єктів, торговельних організацій фізичних осіб, а також державі. Активний розвиток ринку банківських платіжних карток в нашій державі сприяє збільшенню прозорості операцій на фінансовому ринку, залученню коштів у банківський сектор, що підвищує дохідність банківського бізнесу.

2. Встановлено, що ринок банківських карток, що стрімко розвивається, стикається з низкою проблем, які гальмують його розвиток. Це недостатньо ефективна законодавча база захисту прав споживачів банківських послуг, завищений розмір комісії за здійснення безготівкових операцій з використанням платіжних карток, низька фінансова грамотність населення, проблеми захисту банківських карток та безготівкових платежів від шахраїв, нерівномірна забезпеченість регіонів країни інфраструктурою надання фінансових послуг за допомогою банкоматів, електронних та платіжних терміналів, залежність від міжнародних платіжних систем тощо.

3. Виявлено, що розвиток вітчизняного ринку платіжних карток впродовж останніх років має позитивну динаміку, незалежно від тих кризових явищ в економіці, які пов'язані, зокрема, з пандемією COVID-19. Темпи емісії платіжних карток мають позитивну тенденцію, відбувається зростання безготівкових операцій, виконаних з використанням банківських карток, що робить даний вид розрахунку найпопулярнішим і найзручнішим.

4. Визначено, що протягом 9 місяців 2021 р. загальна кількість платіжних карток в Україні зросла на 6,8 %. Якщо порівнювати з початком 2016 р., то загальна кількість платіжних карток за станом на 01.10.2021 р. зросла на 32,4 %. Водночас за 9 місяців 2021 р. зросла кількість активних платіжних карток на 5,8 %, а за станом на 01.10.2021 р. проти 01.01.2016 р. відповідно на 39,0 %. За станом на 01.10.2021 р. у структурі платіжних карток 54,6 % були активними.

5. Встановлено стійку тенденцію до стрімкого зростання кількості безконтактних і токенизованих платіжних карт, які мають ряд істотних переваг. Впродовж 9 місяців 2021 р. кількість безконтактних платіжних карток зросла на 26,5 %, а токенизованих – на 36,6 %. У структурі випущених платіжних карток за станом на 01.10.2021 р. безконтактні займають 21,7 %, а токенизовані – 7,0 %.

6. Проаналізовано, що основна частина ринку платіжних карток в Україні контролюється компаніями світових платіжних систем MasterCard і VISA. На частку MasterCard і VISA станом на 01.10.2021 року припадає відповідно 62,12 % і 37,24 % ринку платіжних карток. Частка ринку, що залишилася, в 0,77 % припадає на національну платіжну систему «Простір» та менше 0,05 % на інші платіжні системи.

7. Визначено стійку тенденцію до зростання кількості та збільшення сум безготівкових операцій з платіжними картами у порівнянні з розрахунками за допомогою готівки. Питома вага кількості операцій з отримання готівки зменшилася з 21,5 % за 2018 р. до 10,3 % за 9 місяців 2021 р., а питома вага грошових сум операцій з отримання готівки зменшилася з 54,9 % за 2018 р. до 39,4 % за 9 місяців 2021 р. Частка кількості безготівкових операцій зросла з 78,5 за 2018 р. до 89,7 % за 9 місяців 2021 р., а питома вага грошових сум безготівкових операцій зросла з 45,1 % за 2018 р. до 60,6 % за 9 місяців 2021 р.

8. Встановлено за підсумком SWOT-аналізу сильні сторони ринку платіжних карток, які переважно пов'язані із зручністю і простотою процедури використання платіжних карток, і можливості, які, насамперед, реалізуються через розширення функціональних можливостей платіжних карток і переваг для їх власників. Натомість, до слабких сторін ринку платіжних карток можна віднести, передусім, значний рівень карткового шахрайства, випадки збоїв у роботі POS-терміналів або банкоматів і можливу втрату репутації, пов'язаної з витоком конфіденційної інформації тощо. Водночас ідентифіковано потенційні загрози вітчизняного ринку платіжних карток через високу ціну обслуговування використання платіжних карток у бізнесі, зростання кіберзлочинності у сфері платіжних карток, збільшення кількості неактивних платіжних карток, низький

рівень фінансової грамотності населення в Україні, негативний вплив наслідків пандемії Ковід-19 та ін.

9. Зпрогнозовано кількість платіжних банківських карток за станом на 01.04. 2023 р. завдяки вирівнюванню динамічного ряду способом найменших квадратів за рівнянням прямої лінії з подальшим екстраполюванням отриманого результату. Проведене прогнозування підтвердило значні перспективи розвитку ринку банківських платіжних карток. Розрахований коефіцієнт регресії показує, що кожних 3 місяці кількість активних платіжних карток зростала в середньому на 0,77 млн шт. Прогнозована кількість активних банківських платіжних карток за станом на 01.04.2023 р. становитиме 44,02 млн шт. чи 54,2 % від загальної кількості банківських платіжних карток.

10. Запропоновано заходами розвитку ринку платіжних карток, основними з яких є: створення сприятливого нормативно-правового середовища, розвиток платіжної інфраструктури, постійне вдосконалення захисту платіжних карток від шахрайств, розвиток супутніх інформаційно-комунікаційних технологій, зниження розміру тарифів на обслуговування платіжних карток, розширення спектру платіжних послуг за допомогою інновації у сфері платіжних технологій, розробка бонусних програм для різних цільових аудиторій, зростання фінансової грамотності та довіри населення, опанування зарубіжних новацій у сфері платіжних послуг, подальший розвиток національної платіжної системи «Простір».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврамчук Л. А., Моргун А. С. Перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. 2018. Випуск 22. С.739-742.
2. Адамик Б., Ткачук В. Платіжні системи : фундаментальні засади та перспективи трансформації. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29. № 3. С. 63-73.
3. Архірейська Н. В., Кучкова О. В. Сучасні тренди платіжного ринку України – безготівкові розрахунки та електронні гаманці. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8969> (дата звернення: 10.01.2022 р.).
4. Безготівкові розрахунки / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash> (дата звернення: 11.01.2022 р.).
5. Білий М. М. Особливості розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15 (2). С. 119-128.
6. Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Стан Л. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 153-157.
7. Бублик Є. О. Ринок платіжних карток в Україні: перспективи та обмеження розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 3. С. 51-65.
8. Дикий В. Розвиток безготівкової економіки в Україні / Національний банк України. URL: http://management.fmm.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/12/Cashless-economy_05.12.2017.pdf (дата звернення: 11.01.2022 р.).
9. Дубина М. В., Садчикова І. В., Середюк І. О. Концептуальні підходи до підвищення рівня безпечності банківського платіжного середовища України. *Бізнес Інформ*. 2020. №3. С. 349-359.

10. Євдокімова М. О. Ринок платіжних карток в Україні, його розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15(1). С. 106-110.
11. Заславська О. І. Тенденції розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 8(2). С. 26-30.
12. Кавун С. В., Мацієвич Т. О. Розвиток ринку банківських платіжних карток на прикладі кредитування проектів для екологічного підприємництва. *Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 33. С. 77-86.
13. Концепція проекту Cashless economy від 18.05.2016 / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/UUVinKqYAcIbglO> (дата звернення: 11.01.2022 р.).
14. Корецька Н. І. Польський досвід функціонування ринку платіжних карток. *Економічний форум*. 2016. № 1. С. 40-47.
15. Коць О. О., Гоменюк В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка та суспільство*. Електронне наукове фахове видання. 2018. №15. С. 671-678.
16. Кушнір С. О., Кікош В. В. Переваги використання банківських платіжних карток у сфері агропромислового комплексу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 25(1). С. 134-137.
17. Левицька Т. В. Особливості використання сучасних інформаційних технологій і платіжних пластикових карток у банківській системі. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 10. С. 233-238.
18. Легкоступ І. І., Ваганова О. В. Ринок платіжних карток: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка*. 2019. Вип. 809. С. 63-71.

19. Маковоз О. С., Передерій Т. С., Чмирь А. Ю. Система захисту інформації платіжних карт в Україні. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки.* 2017. Вип. 12 (2). С. 140-149.

20. Матвеев В. В., Гайдаржийська О. М., Задорожна А. В. Дослідження теоретичних аспектів організації та здійснення безготівкових розрахунків. *Економіка і суспільство.* 2018. Випуск 15. С. 863-866.

21. Мельник В. Тренди розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Матеріали науково-практичної конференції «Студентські наукові читання : 2021»* (23 листопада 2021 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2021. С. 62-64.

22. Мельник В. Загальні засади функціонування банківських платіжних карток. *Матеріали VI науково-практичній студентській конференції «Фінансове забезпечення економіки»* (20 червня 2022 р.). Житомир : Поліський національний університет. 2022. С. 30-35.

23. Мельник В. Розвиток ринку банківських платіжних карток в Україні. *зб. тез доповідей науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2022»* за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир : Поліський національний університет, 2022. С. 48-52.

24. Монастирський Г. Л., Чайковський Я. І., Чайковська І. Я., Чайковський Є. Я. Напрями використання платіжних карток як інновації оплати послуг транспортних організацій. *Економічний аналіз.* 2018. Т. 28, № 4. С. 143-154.

25. Невідома Л. О., Марченко О. В. Оцінка діяльності банку на ринку платіжних карток. *Молодий вчений.* 2017. № 5. С. 680-684.

26. Оверсайт інфраструктур фінансового ринку / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/oversite> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

27. Огляд ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури України за 2018 рік / Національний банк України. URL:

https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219 (дата звернення: 11.01.2022 р.).

28. Огляд ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури України за 2017 рік / Національний банк України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219 (дата звернення: 11.01.2022 р.).

29. Олешко А. А. Інноваційні тенденції розвитку безготівкової економіки. *Інвестиції : практика та досвід*. 2018. № 10 (травень). С. 22-25.

30. Пиріг С. О., Іщук Л. І., Олександренко І. В. Оцінка рівня ринку платіжних карток та чинники впливу на його розвиток. *Економічний форум*. 2021. № 1. С. 184-192.

31. Платіжний ландшафт України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijniy-landshaft-ukrayini> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

32. Платіжні картки в Україні, 2020 рік / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijni-kartki-v-ukrayini-2020-rik> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

33. Платіжні картки в Україні, 9 місяців 2021 року / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijni-kartki-v-ukrayini-9-misyatsiv-2021-roku> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

34. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо законодавчого регулювання комісійної винагороди за інтерчейндж відповідно до положень Регламенту 2015/751 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2015 року» / Верховна рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/810131> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

35. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

36. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

37. Проект концепції системи миттєвих платежів / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/proyekt-kontseptsiyi-sistemi-mittuyevih-plateziv> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

38. Ринок платіжних карток, 2019 рік / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rinok-platijnih-kartok-2019-rik> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

39. Сотченко Є. В. Діджиталізація міжнародних розрахунків в умовах кризових явищ світової економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 59-1. С. 51-61.

40. Трусова Н. В., Чкан І. О. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування. *Бізнес Інформ*. 2021. №1. С. 257-263.

41. Успенко В. І., Калмикова В. Г. Умови вступу банків в міжнародні карткові платіжні системи. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 990-993.

42. Федішин М. П., Вовк, М. М. Діджиталізація безготівкових розрахунків в умовах пандемії COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-66> (дата звернення: 10.01.2022).

43. Чому перехід України на безготівкові платежі розтягнеться на роки / Разумков Центр. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/chomu-perekhid-ukrainy-na-bezgotivkovi-platezhi-roztiagnetsia-na-roky> (дата звернення: 11.01.2022 р.).

44. Що таке токенизована платіжна картка і чим вона відрізняється від безконтактної? – експерт РАДАБАНК / Bankchart.com.ua. URL: https://bankchart.com.ua/plastikov_i_kartki/novini/scho_take_tokenizovana_platizhna_kartka_i_chim_vona_vidriznyaetsya_vid_bezkontaktnoyi_ekspert_radabank (дата звернення: 10.01.2022).

45. Яцик Т. В. Методи оцінки грошових коштів та потоків в економічному аналізі. *Глобальні проблеми економіки та фінансів*. 2017. С. 16-19.